

ÖZKİRAZ, Ahmet

Modernleşme Teorileri ve Postmodern Durum

Çizgi Kitabevi (2003), s. 154

Betül TİMUR¹

Kitap 5 sayfadan oluşan bir Giriş'in ardından sunulan dört bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmını da bölüm olarak adlandırmış bu nedenle kitap toplam beş bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin ardından beş sayfalık sonuç ve iki sayfada kaynakça bulunmaktadır. Önce Giriş bölümünden başlayarak, kitap içeriğinin bölümleri bazında değerlendirilmesi şöyledir:

5 sayfadan oluşan bu bölümde, yazar, bu kitabı yazmasının amacını bölümler bazında belirtmiştir. Uzak amaç olarak; üzerinde birçok söylemin oluşmuş olmasına rağmen postmodernizm denilen kavramın izahına açıklık getirmek olduğunu ve bunu yaparken de postmodernizmin arka planı olan modernite ve postmodernitenin genel değerlendirmesini yapmaktadır.

“Modernlik durumu tasvirlerine eleştirel bir yaklaşım” başlıklı 2. bölümde yazar son üç yüz yıldır radikal değişimleri “Modernlik” durumunun ifadesi sayan ve bu durumu tasvire yönelik önemli düşünürlerin tasvirlerini ele almıştır

“Bir modernlik projesi olarak aydınlanmaya genel bir bakış” adlı 3. bölümde yazar Aydınlanma döneminin(Modernizmin başlangıcı) bireylere ve topluma etkisinden söz etmektedir. İnsanlık tarihinde ve özellikle Batı tarihinde Aydınlanma dönemiyle birlikte felsefi, sosyal ve kültürel alanlarda köklü değişimler meydana geldi. Bu dönemle beraber öncelikle batı toplumlarının yeniden toplumsal şekillenmeye başladı. Aydınlanmanın eşitlik, evrensellik gibi insanın duygularını okşayan önermeleri vardı. Aydınlanmanın en temel özelliği, insan merkezli bir varlık ve bilgi anlayışının ortaya çıkmasıdır. Descartes ve onun Kartezyen felsefesi insan merkezli bilgi ve varlık anlayışının temelini oluşturur. İlerlemeci bir tarih anlayışı Aydınlanmanın bir projesi olarak tarihe mal olmuştur. Tarih anlayışı içinde insanın en mükemmeli yakalayacağı savunulmuştur. Weber'in ifadesiyle “dünyanın büyüğü bozulmuştur.” Çünkü gerçeklik tamamen dinsel anlamlardan sıyrılmıştır.

¹ Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi ABD.
E-mail: betultimur@hotmail.com

“Bir süreç olarak modernleşme ve modernleşme teorileri” adlı 4. bölümde yazar Batılı olmayan ülkelere atfedilen “modernleşme” kavramının ve bu ülkeler için önerilen “modernleşme teorileri”ni kaleme almıştır.

“Postmodernizm bir dönem mi bir durum mu ?” adlı 5. bölümde yazar, günümüzde daha çok Kuzey Amerika ve Batı Avrupa ülkeleri için söz konusudur. Postmodernizm denilince Fransa’da Lyotard ve Almanya’da Habermas gündeme gündeme gelmektedir. Postmodernizm günümüzde iki ayrı yönelime girmiştir. İlki postmodernizm kavramının kültürel, toplumsal ve ekonomik açıdan yeni düzene işaret ettiği için, yeni dönemi simgeleyen dönemleştirme olarak nitelendirilir. İkincisi ise modernizmle çatışan olgu ve olayları açıklamada değişik bir söylem tarzını ve kuramsal yönelimi temsil ettiğini belirtmektedir.

KİTABIN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

5 sayfalık bir “Giriş” ten sonra, 5 bölümden oluşan (Giriş Bölümü de dahil olmak üzere) “Modernleşme Teorileri ve Postmodern Durum ” isimli kitabın değerlendirilmesinde ele alınan iki ölçüt şunlardır:

- 1- Kitabın bilimsel içerik açısından değerlendirilmesi
- 2- Kitabın biçimsel sistematik, çeviri ve Türkçe cümle ve yazım (imla) kuralları açısından değerlendirilmesi

1-Kitabın Biçimsel İçerik Açısından Değerlendirilmesi

Kitap son zamanlarda literatürümüze giren aynı zamanda yaşadığımız gerçekliği anlamlı kılma iddiası taşıyan teorik çatılar olarak, modernite kavramı ve buna bağlı olarak gelişen postmodernitenin genel bir değerlendirmesini yapmak için kaleme alınmıştır. Ahmet Özkiraz’ın 1993 yılında Selçuk Üniversitesi’nde yüksek lisans tezi niteliğindeki bu çalışmaya modernitenin de dahil edilmesinin sebebi postmodernizm denilen kavramın modernitenin devamı ve moderniteye karşı doğmasından kaynaklanmaktadır. Yazar modernlik kavramının Batı tarihinde Aydınlanma dönemiyle birlikte literatürümüze girdiğini savunmaktadır. Bu anlamda modern toplumun Aydınlanmanın bir ürünü olduğu söylenebilir. Aydınlanmanın en temel özelliği insan merkezli bir varlık ve bilgi anlayışını ortaya çıkarmasıdır. Aydınlanmanın sınırları bellidir; özgürlük, eşitlik, kardeşlik ideallerinin tümüyle hayata geçmesi farkın ve karşıtlığın ortadan kalkması, rasyonelliğin ön plana alınmasıdır. Modernleşme kavramı toplumun yaşayış tarzından, sanat, edebiyat, ekonomi gibi alanlarda da etkili olmuş ve başta Batılı toplumlar olmak üzere tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Modernizmden sonra genelde “modernizm ötesi” olarak açıklanan postmodernizm kavramı modernizmle hesaplaşma olarak doğmuştur. Aydınlanma projesi olarak adlandırılan evrensel projenin amaçlarının yani özgürlük, eşitlik ve kardeşliğin başarılmadığından İkinci Dünya Savaşı sonrasında eleştirilerin odağı olmuştur. Bundan sonra ne yapılacağı belli olmadığını düşünen bir döne

Postmodern dönem başlamıştır. Yazar modernizm ve postmodernizm kavramlarının açıklarken düşünürlerin tasvirleriyle desteklemiş ve geçmişten günümüze bu iki kavramı betimleyici bir dille kaleme almıştır.

Kitap, bilimsel içerik açısından değerlendirildiğinde ulaştığımız bazı sonuçlar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

- Kitap, ele aldığı konu açısından modernite ve postmodernitenin genel değerlendirmesini içermektedir. Yazar, betimsel yöntemle konuyu ele almıştır konu ile ilgili yorumları okuyucuya bırakmıştır.
- Yazar, betimsel nitelikli çalışmasında konuyu açıklamak için yeterli sayılabilecek nicelik ve nitelikte yazılı ve basılı literatürden yararlanmıştır.
- Söz konusu kaynaklar “kaynakça bağlacı” ile kitapta yer almıştır.
- Kitap, “içerik analizi” açısından bakıldığında, içeriğin iyi ve sistematik olarak sunulduğu, görülmektedir. Örneğin postmodernizm kavramını açıklamak için öncelikle Aydınlanma Projesi ve amaçlarından bahsetmiş, ardından modernizm kavramı ve tarihini açıklamış ve ancak bu kavramlar açıklandıktan sonra sunulabilecek postmodernizm kavramını kaleme almıştır.
- Bu eserin doktora tezi özelliğini taşıması, okuyucunun modernizm ve postmodernizm konusunda daha bilimsel ve nitelikli bilgi sahibi olmasını sağlamıştır. Ancak kitabın doktora çalışmasının bir ürünü olduğunu kitabın içerisinde belirtilmemiştir.
- Kitap, bilişsel açıdan okuyucusuna analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde davranış kazandırılabilir niteliktedir. Özellikle literatürde olmasına rağmen pek fazla dile getirilmeyen modernizm ve postmodernizm kavramlarının geçmişten günümüze yorumsuz ve eleştirisiz olarak dile getirilmesi ve değerlendirmenin okuyucuya bırakılması, okuyucunun konuya ilgisini bir kat daha arttıracaktır.

2- Kitabın Biçimsel, Sistematik, Çeviri ve Türkçe Cümle ve Yazım Kuralları Açısından Değerlendirilmesi

- 1- Toplam 154 sayfadan oluşan kitapta kapak sayfası, teknoloji çağının insan üzerine etkilerini resm edilmiş görsel bir öge ile de desteklenerek iyi dizayn edilmiştir.
- 2- Kitapta “Giriş” (bölümü) 5 sayfadan oluşmuştur. Toplam 154 sayfalık bir kitap için 5 sayfalık bir giriş normal görülmektedir.
- 3- Kitapta beş bölüm haricinde, modernizm ve postmodernizmi değerlendirme amaçlı 5 sayfalık bir sonuç bölümü yer almaktadır.
- 4- Kitapta “kaynakça” gösteriminde “kaynakça bağlacı” kullanılmıştır. Kaynakça gösteriminde ve yazımında alıntı tekniklerine uyulmuştur. Arkada genel bir “kaynakça” sunulmamıştır. Kitapta kullanılan toplam kaynak sayısı 54’tür. Bunlardan 7 tanesi yabancı, 16 tanesi çeviri ve 31

- tanisi Türkçe kaynaktır. Kaynakların 30 tanesi makale, 24 tanesi kitaptır. Kaynakların nicel ve nitel olarak yeterli olduğu söylenebilir.
- 5- Kitabın arka kapağında yazarın kitabın içeriğine dair sözleri bulunmaktadır.
  - 6- Kitap bu ergonomik koşullar göz önüne alınarak düzenlenmiş küçük ebatlarda dizayn edilmiştir. Kullanılan punto büyüklüğü (12 punto) iyi olarak göze çarpmaktadır. Satır aralıkları da 1,5 satır aralıdır. Buda okuyucunun gözünü yormadan okumasını sağlamaktadır.
  - 7- Yazım ve imla kurallarına uyulduğu önemli noktalarda tırnak işareti (“ ”), üç nokta (...), değişik punto vb., vurgu ve imla araç ve tekniklerinden yararlanıldığı dikkati çekmektedir.
  - 8- Kitabın kapağının ardından bir iç kapakta kitabın adı ve yazarın adı yer almaktadır. İç kapağın arkasındaki sayfada bir paragraf halinde yazarın eğitimsel özgeçmişi bulunmaktadır. İç kapatan sonra bir ikinci iç kapak sayfası bulunmaktadır. Bu sayfasının arkasında ise yayınevi, basım tarihi, basım yeri gibi bilgiler yer almaktadır. İkinci iç kapaktan sonra içindekiler sayfası ve onun ardından da birinci bölüm yedinci sayfadan itibaren başlamaktadır. Kitabın en arka sayfasında da üç sayfa boş bırakılmıştır. Kitapta iki tane iç kapağa gerek olmadığı düşüncesindeyim. Ayrıca kitapta yazarın önsöz sayfasına yer vermesi gerektiği kanısındayım.
  - 9- Bu özelliklerin haricinde kitapta baskıdan kaynaklansa gerek yazım hataları oldukça fazladır.
  - 10- Metin içi kaynakça bağlacı kullanan yazar, kitapta bulunan bütün kaynakça bağlaçlarından önce nokta koyarak hataya düşmüştür.

Aydınlanma getirdiği ideallerle beraber Batı ülkeleri başta olmak üzere dünya modernleşme sürecine girmiştir. Modernizmin ideallerine ulaşmasındaki güçlüklerden, modernizme karşı politik bir duruş olarak postmodernitenin bir süreç olmasının yanında, hem bilgi ve gerçekliğe özgürleştirici bir yaklaşım doğmuştur. Küreselleşme süreciyle beraber modernizmin değişen paradigmaları sarsılmış ancak postmodernizm bu paradigmaların yerine yenisini koyamamıştır. Zaten postmodernizm kesin sınırları belli olan bir akım değildir. Postmodernizmde modernizmle hesaplaşma vardır ve modernizmden farklılığı ifade etmektedir; ancak ifade şeklinde bir netlik yoktur. Bu eserde de görülüyor ki postmodernizm kendi çıkış noktası olan soruların tümünü düşünce dünyamıza katmayı başarmıştır. Bu soruların cevabını sanıyorum modernizm ve postmodernizm konusunda daha fazla okuyarak bulabiliriz. Bu sebeple olsa ki literatürde postmodernizm adına oldukça fazla sayıda tezler, makaleler ve yayınlar yapılmıştır.